

Welkom!

De vorming *‘Leren refereren voor erfgoedvrijwilligers’*

H\
STO
RIES

Vlaanderen
verbeelding werkt

Leren refereren voor erfgoedvrijwilligers

Razvan Oita en Hendrik Vandeginste

H
STO
RIES

Vlaanderen
verbeelding werkt

Overzicht

1. Inleiding
2. Wat is refereren?
3. Hoe moet je correct refereren?
4. Referentie-oefening
5. Tips and tricks
6. Afsluiter

Disclaimer

- Een stijl gebruikt doorheen de vorming -> niet de enige die je kan gebruiken
- Geen uitgebreide uitleg over digitale toepassingen
- Doel: het belangrijkste over refereren leren, niet de stijlguides

Wat is refereren?

Wat is refereren

- Correct refereren zorgt er onder andere voor dat:
 - Je **zelf** kan terugvinden waar je informatie vandaan haalde
 - Je opzoekingswerk betrouwbaar en geloofwaardig is
 - **Anderen** je onderzoek kunnen controleren, gebruiken of verderzetten
 - Je anderen hun werk niet steelt.
 - ...

Waarom refereren?

1. Het presenteren van de bestaande literatuur
2. Refereren naar verwante studies
3. Bewijs leveren
4. Bestaande standpunten vergelijken of tegenover elkaar zetten

Wat is refereren

- Wanneer je naar geraadpleegde bronnen verwijst, refereer je naar die bron; ofwel door de bron te **parafraseren** ofwel door die te **citeren**.
 - Parafraseren = herschrijven in je eigen woorden
 - Citeren = letterlijk overnemen van de woorden van de auteur

Welke referentiesystemen bestaan er

Welke referentiesystemen bestaan er

Overzicht meest bekende bronvermeldingstijlen

↓^A_Z Auteur-datumsysteem

- AAA
- APA
- APSA
- Chicago B
- Harvard
- Turabian (auteur-datum)

x² Notensysteem

- Chicago A
- Leidraad voor juridische auteurs
- OSCOLA
- Turabian (noten)

↓¹₉ Numeriek systeem

- AMA
- IEEE
- Vancouver

🔖 Overig

- ACS (numeriek, auteur-pagina, noten)
- MLA (auteur-pagina)
- NLM (numeriek, auteur-datum)

Met welke informatie maak je een correcte referentie?

ONDERDELEN	VRAGEN	VOORBEELDEN
Maker	Wie maakte de bron?	Auteur, fotograaf, instelling, pastoor, gemeente ...
Titel/omschrijving	Hoe heet de bron of hoe kan je ze herkennen?	Boekentitel, beschrijving van een akte, naam van een collectie ...
Plaats van bewaring	Waar bevindt de bron zich?	Archief, bibliotheek, website, databank ...
Datum	Wanneer werd de bron gemaakt of geraadpleegd?	Jaartal van publicatie of raadpleegdatum (voor digitale bronnen)
Specifiek onderdeel	Welk deel gebruikte je precies?	Pagina, folio, datum, inventarisnummer, inschrijvingsnummer ...

Hoe moet je correct refereren?

Waar noteer je een referentie?

- *Kritisch apparaat* = alle informatie die toont waar je gegevens vandaan komen
 - Voet- of eindnoten komen onderaan of achteraan je tekst
 - Bibliografie komt op het einde van je tekst

Waar noteer je een referentie?

- **Voetnoot of eindnoot**
 - Staat bij een concrete zin of bewering
 - Zegt: *“Dit komt uit deze bron, op deze pagina”*
 - Bevat veel details, inclusief paginanummer
- Je gebruikt een voet/eindnoot wanneer je iets specifiek vermeldt in de tekst.

Waar noteer je een referentie?

- **Bibliografie**
 - Staat aan het einde van je tekst of van je hoofdstuk/bijdrage
 - Is een overzicht van alles wat je gebruikt hebt
 - Bevat geen paginanummers
 - Is alfabetisch gerangschikt op achternaam van de auteur of op titel. Indien er geen auteur is, dan volgt de titel de alfabetische volgorde.
- De bibliografie zegt: *“Dit zijn alle bronnen waarop dit werk steunt.”*
- Al dan niet geclusterd: archiefbronnen komen voor literatuurbronnen

Waar noteer je een referentie?

- **Bibliografie vs. Voet en eindnoten**
 - Beiden zijn nodig!
 - Bibliografie = overzicht van alle bronnen
 - Voet- en eindnoten = aantonen dat een bepaald idee niet van jou is
 - Je maakt een keuze of je voet- of eindnoten gebruikt -> niet door elkaar

Waar noteer je een referentie?

VOETNOOT	BIBLIOGRAFIE
Voornaam eerst	Achternaam eerst
Komma's en haakjes	Vooraf punten
Mét paginanummer	Geen paginanummer
Bij een zin/onderaan je tekst	Aan het einde van de tekst

Waar noteer je een referentie?

- **Citaat -> tussen dubbele aanhalingstekens en elk een eigen voetnoot**
 - Vermijdt te veel en te lange citaten-> parafraseer
 - Enkels als je het een specifieke verwoording is
 - Niet zelf vertalen van citaten -> laat het in de originele taal (als Frans, Duits, Engels)
 - Bij blokcitaten (lange citaten) -> dubbele haakjes + ingesprongen alinea + witruimte erboven en onder

Waar noteer je een referentie?

- **Parafrase -> in eigen woorden verteld wat er in de bron staat**
 - Moet ook altijd voetnoot krijgen
 - In een alinea meermaals zelfde bron -> duidelijk maken dat al die informatie uit die bron komt = niet enkel op het einde een bron plaatsen
 - Vermijdt exacte verwoording uit de bron -> verander de verwoording en structuur
 - Vat zo veel mogelijk samen

Hoe noteer je de correcte referentie?

Voor deze referenties is de *The Chicago Manual of Style 17th edition* gebruikt !

Zaken die frequent terugkeren

- Voetnoten: veel detail, komma's, paginanummers of data
- Bibliografie: overzicht, punten, geen paginanummers
- Cursief: namen van boeken, kranten, programma's, websites
- Niet alles kan in een bibliografie: e-mails en persoonlijke communicatie meestal niet, bredere bewaarinstelling wel

Boek met één auteur

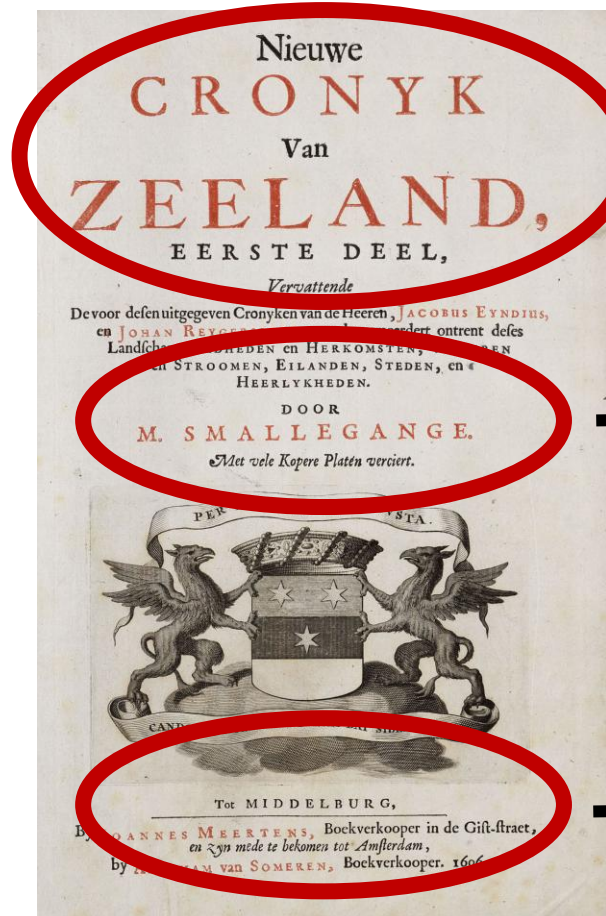
- In voetnoot:
Voornaam Achternaam, *Titel van het boek* (Plaats: Uitgever, Jaar), paginanummer.
- Voorbeeld:
Werner Thomas, *In de klauwen van de Inquisitie*
(Amsterdam: Amsterdam University Press, 2003), 33.

Boek met één auteur

- In bibliografie:
Achternaam, Voornaam. *Titel van het boek*. Plaats: Uitgever, Jaar.
- Voorbeeld:
Thomas, Werner. *In de klauwen van de Inquisitie*.
Amsterdam: Amsterdam University Press, 2003.

Boek met één auteur

- Titelpagina:

Titel en subtitel

Auteur

Uitgeverij en datum

Andere literatuurbronnen

Een gedrukt tijdschrift:

- Voetnoot/eindnoot

Magaly Rodríguez García, “La Société des Nations face à la traite des femmes et au travail sexuel à l’échelle mondiale,” *Le Mouvement social* 241, nr. 3 (2012): 105-25.

- Bibliografie:

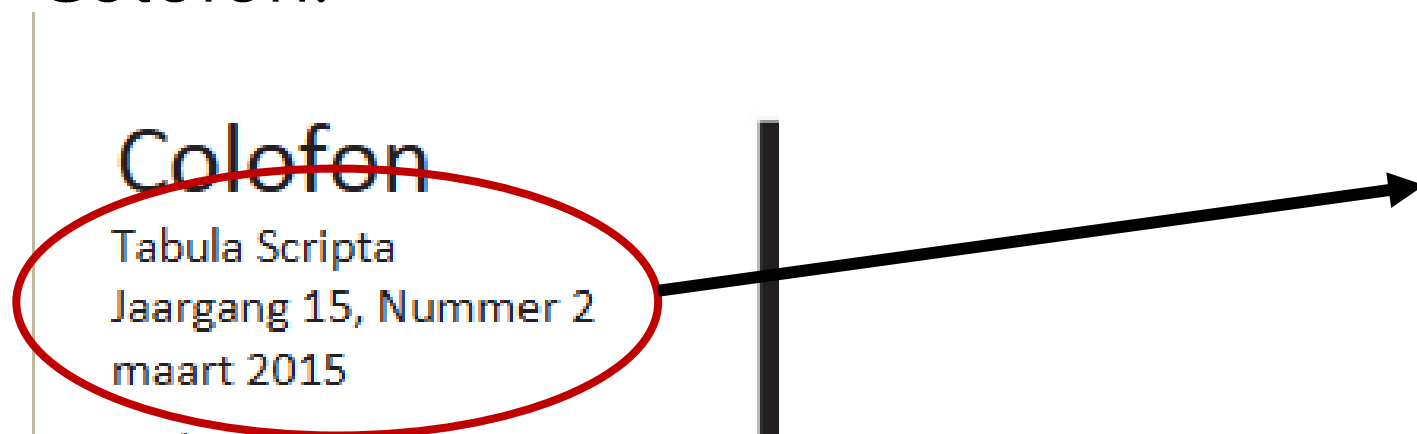
García, Magaly Rodríguez. “La Société des Nations face à la traite des femmes et au travail sexuel à l’échelle mondiale,” *Le Mouvement social* 241, nr. 3 (2012): 105-25.

Andere literatuurbronnen

Rodríguez García, Magaly. “La Société des Nations face à la traite des femmes et au travail sexuel à l’échelle mondiale.” *Le Mouvement social* 241, nr. 3 (2012): 105-25.

Boek met één auteur

- Colofon:

Tijdschrift, jaargang,
nummer jaar

Auteur en titel: bij het
artikel

Andere literatuurbronnen

Inhoud van een website (informatief):

- Voetnoot / eindnoot
“Plagiat,” Wikipedia, de vrije encyclopedie, geraadpleegd op 10 januari 2026, <https://nl.wikipedia.org/wiki/Plagiat>.
- Bibliografie
“Plagiat.” Wikipedia, de vrije encyclopedie. Geraadpleegd op 10 januari 2026. <https://nl.wikipedia.org/wiki/Plagiat>.

Boek met één auteur

- Moet er zeker in:
 - Titel van pagina
 - Site
 - Datum van raadpleging
 - Link
- Kan er bij voor volledigheid:
 - Auteur
 - Datum van publicatie

Andere bronnen

Proces-verbaal:

- Voetnoot / eindnoot

Proces-verbaal van verhoor van Jan Peeters, 21 juni 1916, Rijksarchief Brugge, Rechtbank van Eerste Aanleg Brugge, strafdossier nr. 421.

- Bibliografie:

BELGIË

Rijksarchief Brugge

Rechtbank van Eerste
Aanleg. Strafdossiers
1916.

Boek met één auteur

[< Terug naar zoekresultaten](#)

Inventaris van het archief van de Rechtbank van Eerste Aanleg te Brugge. Burgerlijke Rechtbank, 1795-1928. Oud bestand. Overdracht 1.

Archiefbestand

Naam: Rechtbank van Eerste Aanleg te Brugge. Burgerlijke Rechtbank. Oud bestand. Overdracht 1.

Periode: 1795-1928

Omvang geïnventariseerd: 53,6 strekkende meters

Archiefbewaarplaats: [Rijksarchief Brugge](#)

Rubriek: Rechtbanken van eerste aanleg en parketten

Inventaris

Auteurs: Velle Karel

Jaar van publicatie: /

Code van de inventaris: R25

Deze inventaris citeren

XML

PDF

Een PDF-bestand downloaden

Rechtbank van Eerste Aanleg te Brugge. Burgerlijke Rechtbank.
Oud bestand. Overdracht 1.

5

Beschrijving van het archief:

Naam archiefblok:
Rechtbank van Eerste Aanleg te Brugge. Burgerlijke Rechtbank. Oud bestand.
Overdracht 1.

Periode:
1795-1928

Archiefbloknummer:
BE-A0513.885

Omvang:

- Laatste bestanddeelnummer: 1102.00
- Omvang geïnventariseerd: 53.60 m

Archiefbewaarplaats:
Rijksarchief te Brugge

Andere literatuurbronnen

Tijdschriftartikel met DOI:

- Voetnoot / eindnoot:

Lisa Green, “Digital Literacy Today,” *Education Review* 18, nr. 1 (2020): 50, <https://doi.org/10.1080/123456>.

- Bibliografie:

Green, Lisa. “Digital Literacy Today.” *Education Review* 18, nr. 1 (2020): 45–60. <https://doi.org/10.1080/123456>.

Andere literatuurbronnen

Boek, bestaande uit een reeks met meerdere delen:

- Voetnoot/eindnoot

Anne-Laure Van Bruaene, *Om beters wille: rederijderskamers en de stedelijke cultuur in de Zuidelijke Nederlanden (1400–1650)*, Studies in European Urban History 1100–1800, nr. 18 (Turnhout: Brepols, 2008), 72.

- Bibliografie

Van Bruaene, Anne-Laure. *Om beters wille: rederijderskamers en de stedelijke cultuur in de Zuidelijke Nederlanden (1400–1650)*. Studies in European Urban History 1100–1800, nr. 18. Turnhout: Brepols, 2008.

Andere literatuurbronnen

Boek met meerdere auteurs:

- Voetnoot / eindnoot

Jan Dumolyn, et al, *Aan de rand van het relativisme*. Geschiedenis en engagement, (Brussel: IMAVO, 2003): 22-8.

- Bibliografie

Dumolyn, Jan, Robert Brenner, Gita Deneckere, Erik Thoen, Eric Vanhaute en Immanuel Wallerstein. *Aan de rand van het relativisme*. Geschiedenis en engagement. Brussel: IMAVO, 2003.

Andere literatuurbronnen

Hoofdstuk in een ge-edit boek:

- Voetnoot / eindnoot:

Anna Brown, “Women in the Middle Ages,” in *Gender and History*, ed. Peter Clark (Cambridge: Cambridge University Press, 2016), 55–58.

- Bibliografie:

Brown, Anna. “Women in the Middle Ages.” In *Gender and History*, uitgegeven door Peter Clark, 55–72. Cambridge: Cambridge University Press, 2016.

+ Clark, Peter. *Gender and History*. Cambridge: Cambridge University Press, 2016.

Andere literatuurbronnen

Scriptie of proefschrift:

- Voetnoot / eindnoot:

Laura Peeters, “Social Media and Identity” (masterproef, Universiteit Gent, 2020), 67.

- Bibliografie:

Peeters, Laura. “Social Media and Identity.” Masterproef, Universiteit Gent, 2020.

Naast literatuur, bestaan er
ook andere bronnen

Andere bronnen

Artikel in een gedrukte krant:

- Voetnoot / eindnoot

Wim Van den Eynde, “Middeleeuws gebouw ontdekt bij werken,” *De Standaard*, 7 maart 2020, 12.

- Bibliografie

Van den Eynde, Wim. “Middeleeuws gebouw ontdekt bij werken.” *De Standaard*, 7 maart 2020.

Andere bronnen

(Radio-)uitzending:

- Voetnoot / eindnoot
“Erfgoed en herbestemming,” De Ochtend, Radio 1, uitgezonden op 22 april 2021.
- Bibliografie
De Ochtend. Radio 1. Uitzending van 22 april 2021.

Andere bronnen

Schriftelijke neerslag van een interview:

- Voetnoot / eindnoot

Interview met Herman Van Goethem, afgenomen door de auteur, Antwerpen, 15 oktober 2023.

- Bibliografie

Van Goethem, Herman. Interview door de auteur. Antwerpen, 15 oktober 2023.

Andere bronnen

Notulen van een vergadering:

- Voetnoot / eindnoot

Notulen van de vergadering van de gemeenteraad van Leuven, 3 maart 1898, Stadsarchief Leuven, Gemeenteraad Leuven, register 1895–1900, fol. 112r.

- Bibliografie:

BELGIË

Stadsarchief Leuven

Gemeenteraad.
Notulen 1895–1900.

Andere bronnen

Podcast:

- Voetnoot / eindnoot
Melvyn Bragg, “Early Christian martyrdom,” episode van de podcast *In our time*, 28.04.2022, BBC Radio 4, geraadpleegd 19.9.2022, <https://www.bbc.co.uk/sounds/play/m0016ptt>.
- Bibliografie
Bragg, Melvyn. “Early Christian martyrdom.” Episode van de podcast *In our time*. 28.04.2022. BBC Radio 4. Geraadpleegd 19.9.2022. <https://www.bbc.co.uk/sounds/play/m0016ptt>.

Andere bronnen

Databanken:

- Voetnoot / eindnoot
Belgische volkstelling van 1846, beschikbaar via LOKSTAT, *De historische databank van lokale statistieken*, Universiteit Gent, Vakgroep Geschiedenis, geraadpleegd 18.9.2015.
- Bibliografie
LOKSTAT. *De historische databank van lokale statistieken*. Universiteit Gent: Vakgroep Geschiedenis.

Digitale tools

- Websites van **referentiestijlen**
- Citation Generators
 - Scribr
 - Purdue OWL
 - ...
- Zotero
 - Integratie met word
 - Bijhouden en verwerken van referenties

Oefening

jaar	aantal ballingen
1878	189
1908	423
1909	448

het aantal bestudeerde jaren is nauwelijks voldoende om uitspraken te maken over de populariteit van de sport. We kunnen immers niet zeggen hoe personen aanwezig waren op de balwedstrijden. Voor de jaren die we bestudeerden stelden we een groot verschil op tussen het aantal ballingen in 1878 en 1908-1909.

19	in de Café Kerkhof, bij K. Van
20	in de Café Kerkhof, bij K. Van
21	in de Café Kerkhof, bij K. Van

Nu is het aan jullie!

1. Bedenk en/of noteer een bron waar jullie graag naar zouden verwijzen
 - Een bron die aan bod is gekomen tijdens de uiteenzetting
 - Een bron die je graag zou gebruiken
 - Een bron waarvan je niet weet hoe te verwijzen
- Noteer hoe je ernaar zou verwijzen
- Neem gerust een tijdschrift, boek, ... ter hand!

Nu is het aan jullie!

2. Ronde tafel oefening: wat zou je rond refereren communiceren aan jouw verenigingen

- Welke zaken vind jij belangrijk dat ze noteren?
- Hou zou jij refereren aanpakken binnen jouw vereniging?
- ...

Opgelet!

- **AI -> Kritisch zijn (vaak niet bestaande bronnen)**
 - Wat gegenereerd wordt moet ook naar gerefereerd worden
 - Moet enkel in noten
 - Vermeldt de opdracht als de titel, de tool als auteur, en de ontwikkelaar als uitgeverij
 - Ook voor foto's
 - Vermijdt directe overname -> soms gezien als plagiaat

Wat hebben we geleerd vandaag?

Hoe ga je aan de slag met **voetnoten** en een **bibliografie**?

Hoe ga je aan de slag in je eigen teksten door een **verwijzingsstijl** toe te passen?

Hoe zorg je ervoor dat vanaf nu in je tijdschrift **met meerdere auteurs één referentiestijl** aanwezig is?

Begrijp je dat verwijzen **veel meer is dan een formaliteit**?

5 vuistregels voor elke referentie

- **Noteer** je bron onmiddellijk tijdens je onderzoek, niet achteraf. Zo vermijd je zoekwerk.
- Wees **consequent**: gebruik telkens dezelfde volgorde van de onderdelen. Je bent wel vrij om een referentiestijl te kiezen
- Schrijf liever (iets) **te veel** dan te weinig.
- Maak **duidelijk** wat jouw interpretatie is en wat letterlijk uit een bron komt.
- Houd rekening met **anderen** die je notities later lezen.

Coming soon: Praktijktip

histories.be

H
STO
RIES

Vlaanderen
verbeelding werkt

Vragen?

histories.be

H
STO
RIES

Vlaanderen
verbeelding werkt

\ **SAVE THE DATE!**

Kom jij ook naar het Histories Festival?

Zaterdag 10 oktober 2026

KBR, Brussel

10u00 tot 16u30

Tot slot E-mail volgt!

Contact:

viggo.vanwesemael@histories.be
of 0492/11.41.19

histories.be

H
STO
RIES

Vlaanderen
verbeelding werkt